

**УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФАКУЛТЕТ ЗАШТИТЕ НА РАДУ У НИШУ**

**Мирољуб Д. Гроздановић
Евица И. Стојиљковић**

МЕТОДЕ ПРОЦЕНЕ РИЗИКА

Ниш, 2013. године

др Мирољуб Д. Гроздановић, ред. проф.
др Евица И. Стојиљковић, доцент

МЕТОДЕ ПРОЦЕНЕ РИЗИКА
RISK ASSESSMENT METHODS

Прво издање/The First Edition
2013. године

Издавач/Publisher
Факултет заштите на раду у Нишу
www.znrfak.ni.ac.rs

За издавача/For the Publisher
Проф. др Љиљана Живковић

Рецензенти/Reviewers
Проф. др Сузана Савић
Проф. др Славко Арсовски
Проф. др Војислав Милтеновић
Проф. др Срђан Глишовић

Лектор/Lector
Марина Савић, дипл. филолог за српски језик и књиж.

Прелом и слог/Layout Editor
Миодраг Антић, дипл. физ.

Дизајн корица/Cover Design
Родољуб Аврамовић, дипл. инж.

Штампа/Print
Графика „Галеб“ Ниш

Тираж/Printing
200 примерака

Одлуком Наставно-научног већа Факултета заштите на раду у Нишу бр.03-87/4 од 31. 01. 2013. године, публикација *Методe проценe ризика* сврстана је у категорију *монографија националног значаја*.

Сва права аутора су задржана. Ниједан део ове књиге не сме се умножавати, фотокопирати нити на било који начин репродуковати без писаног одобрења аутора.

ISBN 978-86-6093-049-3

САДРЖАЈ

УВОДНА РАЗМАТРАЊА	3
1. ОСНОВНЕ ТЕРМИНОЛОШКЕ ОДРЕДНИЦЕ У ВЕЗИ СА РИЗИКОМ.....	13
1.1. Појам, дефиниције и класификације ризика	14
1.2. Појам, дефиниције и класификације ванредних ситуација	18
1.3. Појам, дефиниције и класификације удеса.....	24
1.4. Појам, дефиниције и класификације несрећа.....	29
2. УПРАВЉАЊЕ РИЗИКОМ – ПРИСТУПИ И ОДРЕДНИЦЕ	35
2.1. Историјски преглед управљања ризиком	35
2.2. Управљање ризиком – термилошке одреднице	37
2.3. Приступ управљања ризиком у САД.....	39
2.4. Приступ управљања ризиком у Канади	40
2.5. Приступ управљања ризиком у Великој Британији.....	42
2.6. Приступ управљања ризиком у Аустралији	44
2.7. Приступ управљања ризиком у Словачкој.....	44
2.8. Приступ управљања ризиком у Србији.....	45
2.9. Приступ управљања ризиком према стандарду ISO 31000:2009.....	49
2.10. Предности и ограничења приступа за управљање ризиком	50
3. ОСНОВНЕ ФАЗЕ УПРАВЉАЊА РИЗИКОМ.....	55
3.1. Утврђивање контекста управљања ризиком	56
3.1.1. Дефинисање система и параметара за процену ризика.....	56
3.1.2. Избор метода за процену ризика	57
3.1.3. Анализа система безбедности	62
3.1.4. Формирање модела ризика и променљивост стандарда у процени ризика.....	65
3.2. Идентификација ризика	67
3.3. Анализа ризика.....	68
3.4. Процена ризика	69
3.5. Вредновање ризика	76
3.6. Третман ризика.....	79
3.7. Мониторинг ризика	79
3.8. Документовање ризика.....	80

4.	МЕТОДЕ ЗА ПРОЦЕНУ РИЗИКА ТЕХНИЧКИХ СИСТЕМА	83
4.1.	Анализа енергије	83
4.1.1.	Подручје примене, тим, ресурси	83
4.1.2.	Методологија	84
4.1.3.	Предности и ограничења	88
4.2.	Анализа опасности и операбилности	89
4.2.1.	Врсте HAZOP студија	89
4.2.2.	Типови HAZOP студија	90
4.2.3.	Значај HAZOP	91
4.2.4.	Подручје примене HAZOP	91
4.2.5.	HAZOP тим	92
4.2.6.	HAZOP ресурси	92
4.2.7.	Методологија	92
4.2.8.	Предности и ограничења	100
4.3.	Анализа начина и ефеката (и критичности/детекције) отказа	101
4.3.1.	Типови FMEA	102
4.3.2.	Значај FMEA	103
4.3.3.	FMEA тим	103
4.3.4.	FMEA ресурси	103
4.3.5.	Подручје примене FMEA	104
4.3.6.	Методологија	104
4.3.7.	Предности и ограничења	112
4.4.	Анализа стабла отказа	112
4.4.1.	Значај FTA	113
4.4.2.	FTA тим	114
4.4.3.	FTA ресурси	114
4.4.4.	Подручје примене FTA	114
4.4.5.	Методологија	114
4.4.6.	Квалитативна анализа стабла отказа	120
4.4.7.	Формирање минималних скупова пресека	122
4.4.8.	Формирање минималних скупова стаза	125
4.4.9.	Квантитативна анализа стабла отказа	127
4.4.10.	Предности и ограничења	134
4.5.	Анализа стабла догађаја	134
4.5.1.	Значај ETA	135
4.5.2.	ETA тим	136
4.5.3.	ETA ресурси	136
4.5.4.	Подручје примене ETA	136
4.5.5.	Методологија	136
4.5.6.	Квалитативна и квантитативна анализа стабла догађаја	141
4.5.7.	Предности и ограничења	148

5.	МЕТОДЕ ЗА ПРОЦЕНУ ЉУДСКЕ ПОУЗДАНОСТИ.....	151
5.1.	Анализа људске грешке.....	151
5.2.	Приказ метода за процену људске поузданости.....	156
5.3.	Метода процене и редукције људске грешке.....	161
6.	МЕТОДЕ ЗА АНАЛИЗУ АКЦИДЕНАТА	169
6.1.	Анализа функције безбедности.....	169
6.1.1.	<i>Подручје примене, тим, ресурси</i>	170
6.1.2.	<i>Методологија</i>	171
6.1.3.	<i>Предности и ограничења</i>	174
6.2.	Анализа одступања	174
6.2.1.	<i>Подручје примене, тим, ресурси</i>	176
6.2.2.	<i>Методологија</i>	177
6.2.3.	<i>Предности и ограничења</i>	181
6.3.	Анализа промена.....	181
6.3.1.	<i>Подручје примене, тим, ресурси</i>	182
6.3.2.	<i>Методологија</i>	182
6.3.3.	<i>Предности и ограничења</i>	185
6.4.	Анализа безбедности рада	185
6.4.1.	<i>Подручје примене, тим, ресурси</i>	186
6.4.2.	<i>Методологија</i>	186
6.4.3.	<i>Предности и ограничења</i>	188
6.5.	Комплексна метода за процену нивоа укупне опасности од акцидента.....	189
6.5.1.	<i>Подручје примене, тим, ресурси</i>	189
6.5.2.	<i>Методологија</i>	189
6.5.3.	<i>Предности и ограничења</i>	192
7.	МЕТОДЕ ЗА ПРОЦЕНУ РИЗИКА УПРАВЉАЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ.....	195
7.1.	Систем управљања безбедношћу, здрављем и заштитом животне средине.....	195
7.1.1.	<i>Интегрисани систем менаџмента</i>	196
7.1.2.	<i>Подручје примене, тим, ресурси</i>	203
7.1.3.	<i>Методологија</i>	203
7.1.4.	<i>Предности и ограничења</i>	205
7.2.	Аудит	205
7.2.1.	<i>Подручје примене, тим, ресурси</i>	207
7.2.2.	<i>Методологија</i>	208
7.2.3.	<i>Предности и ограничења</i>	212
7.3.	Пропуст менаџмента и стабло ризика	212
7.3.1.	<i>Подручје примене, тим, ресурси</i>	212
7.3.2.	<i>Методологија</i>	213
7.3.3.	<i>Предности и ограничења</i>	216

8.	МЕТОДЕ ЗА АНАЛИЗУ ЕКОЛОШКИХ РИЗИКА.....	219
8.1.	Анализа животног циклуса.....	219
8.1.1.	<i>Методологија.....</i>	223
8.1.2.	<i>Оцена животног циклуса.....</i>	225
8.1.3.	<i>Предности и ограничења.....</i>	232
8.2.	Ексергетска анализа животног циклуса.....	233
8.2.1.	<i>Масени биланс.....</i>	233
8.2.2.	<i>Енергетски биланс.....</i>	235
8.2.3.	<i>Ексергетски биланс.....</i>	236
8.2.4.	<i>Опис ELCA методе.....</i>	240
8.2.5.	<i>Методологија.....</i>	241
8.2.6.	<i>Предности и ограничења.....</i>	243
9.	СТУДИЈЕ СЛУЧАЈА.....	247
9.1.	Практична примена анализе стабла отказа.....	247
9.2.	Практична примена анализе опасности и операбилности.....	253
9.3.	Практична примена анализе начина, ефеката и критичности отказа.....	256
9.4.	Практична примена анализе безбедности рада.....	259
9.5.	Практична примена комплексне методе за процену нивоа укупне опасности од акцидента.....	273
9.6.	Практична примена система управљања безбедношћу, здрављем и заштитом животне средине.....	278
9.7.	Практична примена ексергетске анализе животног циклуса.....	283
10.	ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА.....	295
10.1.	Синергија метода.....	295
10.1.1.	<i>Идентификација опасности.....</i>	296
10.1.2.	<i>Селекција, избор и примена метода за процену ризика.....</i>	297
	ЛИТЕРАТУРА.....	307
	ИНДЕКС ПОЈМОВА.....	325
	БИОГРАФИЈЕ АУТОРА.....	331

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

351.759.6
351.862.21
005.334

ГРОЗДАНОВИЋ, Миролуб Д., 1947 –
Методe проценe ризика / Миролуб Д.
Гроздановић, Евица И. Стојиљковић. – Ниш:
Факултет заштите на раду, 2013 (Ниш: Графика
Галеб). – XXIV, 331 стр.: илустр.; 24 cm

На врху насл. стр.: Универзитет у Нишу. –
Слике аутора. – Тираж 200. – Биографије
аутора: стр. 331. – Summary: Risk Assessment
Methods. – Библиографија: стр. 307 – 321. –
Регистар.

ISBN 978-86-6093-049-3

1. Стојиљковић, Евица И. [аутор], 1976 –
а) Управљање ванредним ситуацијама
б) Управљање ризиком
COBISS.SR-ID 199214348